

PLURICENTRISME EN CATALÀ: ASPECTES SOCIOLINGÜÍSTICS I LINGÜÍSTICS

JOAN-RAFAEL RAMOS ALFAJARÍN
Universitat de València
joan.r.ramos@uv.es
ORCID: 0000-0001-6900-0680

RESUM

Aquest treball estudia la llengua catalana com a llengua pluricèntrica. Després d'una aproximació al concepte de pluricentrisme, s'analitza el procés històric que ha desembocat en l'aparició de més d'una varietat estàndard en català. L'estudi se centra en el cas del País Valencià, on l'adaptació de la normativa fabriana ha fet possible la consolidació d'una varietat estàndard valenciana en connivència amb l'Institut d'Estudis Catalans. Ara bé, les circumstàncies sociopolítiques valencianes han portat a la creació d'un centre codificador propi, l'Acadèmia Valenciana de la Llengua. L'estudi compara els aspectes ortogràfics, gramaticals i lèxics dels diferents models de llengua associats als diversos centres emissors i posa de manifest el simbolisme que adquireixen determinats trets lingüístics com a referents identitaris.

PARAULES CLAU: pluricentrisme, llengua estàndard, gramàtica, català, valencià.

PLURICENTRICITY IN CATALAN: SOCIOLINGUISTIC AND LINGUISTIC ASPECTS

ABSTRACT

This paper studies the Catalan language as a pluricentric language. We approach the concept of pluricentricity and we deal with the historical process which results in more than one standard variety in Catalan. This research focuses on the area of the Valencian Community where an adaptation of Fabra's linguistic codification was devised and, subsequently, validated by the Institut d'Estudis Catalans. However, the Valencian socio-political environment caused a new linguistic norm-centre to be born, the Acadèmia Valenciana de la Llengua. We compare the consequences of this pluricentricity, analysing differences in orthography and grammatical and lexical features between the standard variety of Catalonia and that of the Valencian Community. In addition, we address the coexistence of two standard varieties in the Valencian area, where some features are viewed as symbols of identity.

KEYWORDS: pluricentricity, standard language, grammar, Catalan, Valencian.

1. INTRODUCCIÓ

La variació lingüística és inherent a les llengües. Aquestes, com a vehicles socials de comunicació, no són sistemes homogenis, sinó que estan subjectes a canvis que depenen sovint de les condicions sociolingüístiques en què s'emmarquen. En una mateixa llengua, i sobretot en llengües amb tradició escrita, una manera

d'intentar controlar aquesta variació és recurrent a la creació d'un model de referència o estàndard.¹

Però, per a aconseguir l'establiment d'un model de referència, han d'entrar en joc tota una sèrie de factors que el facen possible. En primer lloc, ha d'haver-hi un centre o entorn que afavorisca aquest model. De fet, sovint són les instàncies polítiques i socials les que promouen un cert model per mitjà d'institucions acadèmiques o d'organismes que gaudeixen d'un prestigi cultural o simplement que tenen de manera legal les competències en matèria lingüística. Aquestes entitats solen representar comunitats polítiques (estats, regions autònomes). Però també val a dir que una llengua pot abraçar més d'una comunitat política. En aquest sentit, el fet que una mateixa llengua es parli en altres estats o en altres regions autònomes pot afavorir la promoció d'un model estàndard diferent basat en la convicció de voler diferenciar-se del model estàndard que tenen els altres territoris que comparteixen la llengua. Això significa que una llengua pot tenir més d'un model estàndard. Aquest fenomen es coneix com a pluricentrisme. Però el pluricentrisme no sempre va associat amb l'existència d'una institució acadèmica que el vehicula i el promou, sinó que també poden actuar com a divulgadors els mitjans de comunicació o, en el cas de l'escriptura, les editorials. Tant en un cas com en l'altre, convé advertir que el fenomen no és aïllat, sinó que intervenen tota una sèrie d'aspectes que interactuen i que poden anar des d'una evident variació lingüística de tipus geogràfic fins a una dimensió social i política que busca aprofundir i reivindicar la seua pròpia identitat. Per tant, el simbolisme de certs trets dialectals i l'actitud lingüística manifestada en la intenció de marcar diferències esdevindran fonamentals per a conformar nous models estàndard i, fins i tot, per a obrir un possible camí cap a una segregació lingüística (vg. Clyne 1991b, Silva *et al.* 2012, Kristiansen 2014, Dollinger 2019 o Wide *et al.* 2021b).²

Són mostres ben conegudes de pluricentrisme les que trobem, per exemple, en casos en què una mateixa llengua es parla en estats diferents i gaudeix d'un estatus d'oficialitat. Aquest és el cas de l'alemany, en què Àustria promou diferències en relació amb la varietat d'Alemanya; l'anglès, amb diversos centres entre els quals destaca l'americà i el britànic; el portugués, principalment amb les varietats brasilera i la de Portugal; el neerlandés, amb la reivindicació de la varietat flamenca (Bèlgica) enfront de l'holandesa; el francès, amb el camí adoptat en la zona del Quebec (Canadà) que se separa del monocentrisme tradicional de

¹ Una versió prèvia i encara molt incipient d'aquest estudi va ser presentada com a comunicació en el 25è Col·loqui Germanocatalà celebrat a l'Otto-Friedrich Universität Bamberg (setembre 2016). Aquesta investigació ha estat finançada pel projecte d'investigació *El catalán antes y después de Pompeu Fabra (s. XVII-XXI). Impacto de la normativización sobre la evolución de la lengua catalana*, del Ministerio de Ciencia e Innovación (ref. PID2021-128381NB-I00).

² La complexitat i interacció de factors que donen lloc i condicionen el pluricentrisme en una llengua ha portat alguns autors a preferir referir-se a aquest fenomen amb un terme més genèric i neutre, com ara llengua multiestàndard (*language with multiple standards* o *multi-estandard Language*, vg. Auer 2021: 35).

França; l'àrab, amb les alternatives nacionals dels diferents països àrabs; o el castellà, llengua que ha intentat gestionar la diversitat de models estàndard (americans vs. peninsular) amb l'associació de les acadèmies de la llengua espanyola (ASALE) sorgides en els diferents països de parla espanyola (Ramos 2013).³

Ara bé, el fenomen del pluricentrisme o la presència de més d'un estàndard no és exclusiva de llengües parlades en estats diferents. També es pot donar dins d'un mateix estat, ja siga promovent varietats simplement orals, ja siga afavorint al mateix temps codis ortogràfics (i fins i tot gramaticals i lèxics) més identitaris. Pertanyen al primer cas situacions com les de l'alemany, amb diferències entre l'alt alemany i el baix alemany (Auer 2014, Kristiansen 2014, Dollinger 2019); o l'anglès del Regne Unit, on conviuen accents regionals, com l'escocés i el gal·lès (Leitner 1992). És un exemple del segon el català, sobre el qual centrarem la nostra atenció en aquest treball.⁴

Els casos d'existència de pluricentrisme que hem mostrat ens serveixen per a fer palés que tant si el fenomen es dona dins d'un mateix estat com si es dona en estats diferents no es tracta simplement d'una variació lingüística de caràcter geogràfic, sinó que cal insistir en el fet que es produeix una identificació social de l'usuari amb un territori determinat. El parlant pren consciència de pertànyer a una comunitat que l'identifica i un dels elements que simbòlicament li serviran per a donar rellevància a aquesta identitat són les diferències respecte a altres territoris. En alguns casos, ni tan sols importa si aquestes diferències són grans o no ho són. El que realment és rellevant i determina la creació d'un nou model de referència és el simbolisme que s'atorga a característiques lingüístiques concretes (Kristiansen 2008; Nadal 2015; Dollinger 2019: 52, 72-74; Auer 2021: 36; Oakes 2021: 55).

El pluricentrisme en la llengua catalana, que centrarà d'ara en avant la nostra atenció, també té el seu origen en aquesta interacció entre factors polítics, factors lingüístics i factors representacionals i actitudinals (Martines & Montoya 2012, Oakes 2021). Des d'un punt de vista polític, si fem l'excepció del Principat d'Andorra, el català no és una llengua amb estat, sinó que és cooficial amb el castellà en les comunicats administratives autònomes de l'Estat espanyol de Catalunya, Comunitat Valenciana i Balears.⁵ Aquestes tres comunitats autònomes mantenen popularment una forta consciència identitària territorial

³ Vegeu, per exemple, treballs que aborden aquestes llengües en obres col·lectives com Clyne (1991, 1991a), Silva *et al.* (2012), Silva (2014) o Wilde *et al.* (2021a).

⁴ Un cas especial i extrem és, per exemple, el del serbocroat de l'antiga Iugoslàvia, on un conflicte ètnic, identitari i bèl·lic regional desencadena que una situació de pluricentrisme dins d'un mateix estat es convertisca en una segregació lingüística (llengües distintes) com a conseqüència de la divisió posterior en estats diferents (Greenberg 2004).

⁵ També es parla en una franja territorial dins d'Aragó, on no té estatus d'oficial, i, en completa recessió, en la zona rossellonesa (Estat francès) i a la ciutat de l'Alguer (illa de Sardenya, dins de l'Estat italià), on tampoc no té caràcter oficial.

perquè respectivament són la continuïtat dels territoris històrics del Principat de Catalunya, el Regne de València i el Regne de Mallorca, pertanyents a l'antiga Corona d'Aragó. Des d'un punt de vista lingüístic, és habitual referir-se a aquestes tres àrees geogràfiques com a constitutives de varietats diferents (català, valencià, balear), si bé cal advertir que dins de Catalunya els estudis filològics dialectals separen l'àrea oriental de l'occidental. Al mateix temps, des d'un punt de vista representacional, els parlants d'aquests territoris són plenament conscients de les seues peculiaritats i sovint les mostren i les reivindiquen com a trets diferencials i identitaris carregats de simbolisme.

Per la nostra part, en aquest estudi, ens ocuparem de les varietats estàndard sorgides a l'entorn de dues àrees administratives, Catalunya i la Comunitat Valenciana, i centrarem la nostra atenció fonamentalment en els intents de configurar un estàndard valencià en els darrers 25 anys. Confrontarem, en primer lloc, la normativa fabriana assumida per l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) amb el model valencià adaptat que s'ha vehiculat des de les universitats valencianes. En segon lloc, contrastarem aquest model amb una nova proposta que naix en el si de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (AVL). En tercer lloc, abordarem les alternatives recents al model de l'AVL com a conseqüència dels canvis polítics. I finalment, ens ocuparem d'analitzar les diferències prescriptives entre els dos centres oficials emissors de norma, IEC i l'AVL.

2. LA CODIFICACIÓ FABRIANA

Després de la unificació de la Corona d'Aragó i de Castella al segle XV, germen de l'Estat espanyol, en els segles posteriors es viu, especialment al Regne de València, un increment de la llengua castellana en els àmbits formals i un refredament de les relacions culturals, polítiques i socials entre els territoris de l'antiga Corona d'Aragó. Aquest fet trenca els vincles entre catalans, valencians i balears, i fa créixer una consciència identitària regional que comporta un increment de les diferències dialectals (Ferrando 2000, Ferrando i Nicolás 2011). La recuperació de la consciència cultural i política, especialment a Catalunya, que proporciona el moviment de la Renaixença a finals del segle XIX fa evident que la llengua escrita, davant del desgavell ortogràfic i gramatical, necessita una codificació moderna. Aquesta arriba, a principis del segle XX, de la mà de Pompeu Fabra sota els auspicis de l'Institut d'Estudis Catalans. Les *Normes ortogràfiques* de 1913, la *Gramàtica catalana* de 1918 i el *Diccionari general de la llengua catalana* de 1932 esdevenen els referents d'aquesta normativització ortogràfica, gramatical i lèxica. El fet que aquestes obres siguin concebudes a Catalunya i que tinguen una mirada preferent cap a un destinatari català en va condicionar des d'un principi l'acceptació en altres àrees geogràfiques com el País Valencià i les Illes Balears (Segarra 1985; Ferrando 2000, 2006; Alomar 2000). Al País Valencià, és històrica la signatura l'any 1932 de l'acord ortogràfic basat en l'ortografia fabriana conegut com les Normes de Castelló. També és ben coneguda la tasca d'adaptació dels

aspectes gramaticals que du a terme Francesc de Borja Moll a les Illes Balears i Manuel Sanchis Guarner, Carles Salvador, Josep Giner i Enric Valor al País Valencià (Solà 1991, Bonet 2000). En aquest sentit, podem dir que inicien una mena de pluricentrisme, sempre de tipus col·laboratiu. Es tractava de configurar unes varietats estàndard complementàries a la catalana, les quals sovint tenien opcions polimòrfiques que permetien una major identificació de l'usuari no sols amb el seu propi territori, sinó també amb la varietat que havia esdevingut central, la catalana. Per tant, tot i els esforços adaptatius, el pluricentrisme partia d'una asimetria, això és, el prestigi o valor donat a cada varietat no era el mateix: hi havia un model central, més referencial, i uns altres de regionals.⁶

En el cas valencià, que ara ens ocupa, la consolidació d'aquesta adaptació ha estat un procés llarg, on, a banda dels gramàtics, hi han intervingut fonamentalment els escriptors i els docents. Però també val a dir que aquest ajust no ha estat exempt de vacil·lacions i dubtes entre la consolidació de solucions més plenament identificables com a valencianes i solucions convergents amb Catalunya, encara que allunyades del valencià parlat (per exemple, *este/aquest*). Així mateix, des d'un punt de vista polític, no s'ha aconseguit consensuar encara un model de referència valencià. Això es deu al fet que la llengua encara és objecte d'instrumentalització política. Sovint, especialment des de sectors polítics dretans, amb una ideologia espanyolista i una concepció diglòssica de la llengua, s'ha buscat incidir en el sentiment identitari valencià com a estratègia per a obstaculitzar una normalització de la llengua i per a evitar enfortir els vincles culturals amb Catalunya. Consignes de catalanització de la llengua i intents de segregació del valencià del conjunt de la llengua catalana han estat habituals des de la instauració de la democràcia espanyola (Ferrando 2006: 237-246, Ferrando i Nicolás 2011: 479). Això ha condicionat, com tindrem ocasió de veure en els apartats següents, la possibilitat d'assolir un consens per a configurar un model valencià estable, i alhora ha contribuït a alimentar polèmiques periodístiques estèrils, de les quals no han estat exempts tampoc aquells sectors que reivindiquen una major aproximació del model de llengua valencià a la llengua parlada dins d'un marc de reconeixement de la unitat amb la resta del català (Mas 2008; Martines & Montoya 2012; Pradilla 2018, 2015: 17-40, 2008).

3. LA INSTITUCIONALITZACIÓ DE LA VARIETAT VALENCIANA

El fet que, durant la postguerra, al País Valencià no hi haguera una institució pròpia amb competències legals en matèria lingüística i que el referent s'establira a Catalunya, on hi havia l'Institut d'Estudis Catalans, era interpretat per certs

⁶ Notem també que una de les àrees principalment afectades per aquesta asimetria va ser l'àrea occidental de Catalunya (nord-occidental i tortosina), que va quedar en un segon pla (no exempta tampoc de certes estigmatitzacions) en relació amb l'àrea oriental, que esdevenia la principal o centre. Per a una aproximació a aquest punt des d'una perspectiva històrica i actual, és interessant la reflexió que fa Turull (2019).

sectors valencianistes i de la dreta política valenciana com un signe de submissió als catalans. En relació amb això, una de les primeres iniciatives per a superar aquesta manca de referent valencià és la creació l'any 1978 de l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana (IIFV), que tingué com a fundador Manuel Sanchis Guarner. Aquesta entitat integra la majoria dels professors de Filologia Catalana de les universitats públiques valencianes i, per bé que mai no va aconseguir les competències legals en matèria lingüística, sí que va obtenir el reconeixement acadèmic i la complicitat de l'Institut d'Estudis Catalans (IIEC 2002: 14). La seua obra de referència, la *Guia d'usos lingüístics*, publicada l'any 2002, és la simbiosi del treball que gramàtics, escriptors, mitjans de comunicació i ensenyament, especialment en el marc de la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià (1983), van dur a terme per a consolidar un model de llengua formal per als valencians.⁷ Així s'explicita en la introducció d'aquesta obra:

Disposem ara, per tant, d'una eina pràctica per a la dignificació social del valencià i d'unes orientacions sòlides perquè es convertisquen en un referent qualificat per a tots els valencians que ens estimem la llengua. La *Guia* és suficientment flexible perquè les seues orientacions puguen ser aplicades a situacions molt diverses i perquè s'hi senten còmodes els usuaris de qualsevol indret del país. (IIFV 2002: 14)

Si ens atenem als registres formals, les principals diferències ortogràfiques i gramaticals entre el model fabrià assumit per l'IEC i la proposta valenciana de la *Guia d'usos* (IIFV 2002) es poden sintetitzar en els aspectes següents:

- a) Ortografia: la lletra composta *tll* esdevé *tl* (*vetllar* > *vetlar*); i l'accentuació oberta en mots com *anglès* o *conèixer* es converteix en tancada (*anglés*, *conéixer*).
- b) Morfologia: el possessiu tònic *meua* adopta la solució no consonantitzada (*meua*); la primera persona del present d'indicatiu (*canto*, *perdo*, *cullo*) té solucions més clàssiques com *parle*, *perd*, *cull*; la desinència dels subjuntius no es resol amb *-i* (*cantis*; *cantessis*), sinó amb *-e* (*cante*, *cantesses*) o amb *-a* (*perda*, *perdesses*); els verbs incoatius tenen com a primera persona del present d'indicatiu la solució *patisc* (però *pateixes*, *pateix*, *pateixen*) i no *pateixo*, i en el present de subjuntiu *patisca* i no *pateixi*; els participis acabats en *-ert* (*oferit*) tenen com a solució preferent la terminació *-it* (*oferit*).⁸
- c) Sintaxi: les combinacions pronominals acusatiu + datiu (*la hi*) adopten

⁷ L'IIFV (2002: 11-13), prèviament, havia participat en l'elaboració dels materials següents coeditats conjuntament amb la Generalitat Valenciana i l'editorial Bromera: *Diccionari valencià* (1995), *Els verbs valencians* (1995) i *Gramàtica valenciana* (1995).

⁸ Cal advertir que la *Guia d'usos* afavoreix la consolidació de dues solucions fins llavors vacil·lants entre els usuaris valencians: d'una banda, el sistema d'accentuació de les *e*; i d'una altra, la preferència per la forma de la primera persona del present d'indicatiu incoativa en *-isc* (*patisc*) i de les formes de subjuntiu en *-isca* (*patisca*), que se solien evitar en els registres formals a favor de les solucions *-esc* (*patesc*) i *-esca* (*patesc*).

l'ordre datiu + acusatiu (*li la*); l'opcionalitat en la concordança del participi amb el pronom feble en construccions com *La carta, ja l'he vista/vist* es converteix en una obligatorietat quan és en femení (*La carta, ja l'he vista*); l'opcionalitat de la partícula *de* amb quantificadors (*molt de pa/molt pa*) és tractada com una exigència quan hi ha un nom masculí singular (*molt de pa*); l'expressió temporal *al* + infinitiu no és exclosa del registre formal; i els usos de *com* i *com a* no prenen com a base criteris semàntics, sinó sintàctics (depenen de si l'element posterior du o no du determinant).

Convé advertir que aquest intent de consolidar un model valencià no sempre s'ha percebut com una mostra de pluricentrisme o, si es vol, com un pluricentrisme simètric. De fet, per una banda, com ja hem indicat, l'IIFV assumeix com a autoritat lingüística de tot el català l'IEC, tal com es posa de manifest en la introducció de la *Guia*:

El Consell General de l'IIFV ha aprovat per unanimitat la *Guia d'usos lingüístics*, la qual, d'altra banda, ha estat valorada positivament per la SF de l'IEC. (IIFV 2002: 14)

Per una altra banda, l'establiment d'un model valencià o d'unes preferències valencianes no sempre havia resultat satisfactori per a intel·lectuals i escriptors valencians, com era el cas, per exemple, de l'emblemàtic Joan Fuster (Ginebra 2008). Així mateix, el model de llengua de Catalunya continuava influint en els usuaris valencians, en canvi el valencià no tenia capacitat d'influència a Catalunya. Aquesta situació, com ha indicat Auer (2021: 32-34) referint-se a altres llengües i al policentrisme asimètric, posa de manifest una jerarquitització dels estàndards i una assumpció de la llengua vista des d'una perspectiva centre-perifèria.⁹

Malgrat tot, val a dir que, en l'escriptura, el model establert per l'IIFV en general s'imposà a l'àrea valenciana en tot l'ensenyament (primari, secundari i universitari), entre els escriptors i en els mitjans de comunicació. Ara bé, en el cas de l'Administració, des de la creació de l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana (1982), l'assumpció d'aquest model ha estat vacil·lant i instrumentatitzat políticament (Cosme 2014, Sarria 2023). Davant de les reiterades controvèrsies a l'entorn de la llengua pròpia dels valencians (denominació de la llengua, qüestionament de la unitat amb la resta del català, model lingüístic), es va fer l'intent d'apartar de l'esfera política i social el debat lingüístic. La solució política va ser la creació d'un centre codificador oficial amb competències en normativa lingüística, l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (AVL) (1998), que acabà constituint-se l'any 2001.

⁹ Auer (2021: 32-35) posa com a mostra el cas de l'alemany d'Alemanya i el d'Àustria o el del neerlandès de Països Baixos i Bèlgica. La varietat austríaca i la flamenca no influeixen, respectivament, en la d'Alemanya i en la dels Països Baixos, però sí a l'inrevés.

4. L'OFICIALITZACIÓ DEL PLURICENTRISME

Des de l'àmbit universitari, val a dir que la creació de l'AVL no és acollida amb entusiasme, sinó més prompte amb una certa desconfiança, vist que la iniciativa la duia a terme el partit polític de dretes llavors governant, el Partit Popular. A més, significava, per un costat, no assumir plenament el model estàndard valencià que sintetitzava l'IIFV en la seua *Guia* i, per un altre, l'oficialització d'un nou centre de codificació de la llengua alternatiu al referent tradicional procedent de Catalunya, l'IEC. Al marge d'això, hi ha un altre aspecte important que cal destacar: el fet que el que en un principi és un pluricentrisme de la llengua catalana (o si es vol, l'existència de diversos estàndards territorials, en el sentit d'Auer 2021), ara es converteix en una situació més complexa i vista amb una certa perplexitat (Pradilla 2015: 38-40). Efectivament, podem dir que, dins de l'àrea valenciana, s'obri la porta a l'establiment de més d'un model estàndard valencià.

Per bé que, en un primer moment, l'elecció dels membres de l'AVL va ser pactada pels partits polítics majoritaris en el Govern valencià de l'època (Castillo 2021) i que això haguera pogut incidir en un intent de remarcar les distàncies entre el model de llengua de Catalunya i el del País Valencià, l'AVL aconsegueix desvincular-se de les pressions secessionistes i adopta com a base de les seues obres la tradició gramatical i lèxica valenciana vinculada a la normativa fabriana (AVL 2006: 14). Tenint en compte que l'objectiu principal d'aquesta institució és intentar buscar un model de llengua valencià que pugui satisfer els diferents sectors polítics i socials i que deixi d'utilitzar-se com un instrument de conflicte, les seues propostes alhora que tenen present la tradició anterior també intenten donar preferència a solucions lingüístiques que han adquirit simbolisme entre els defensors d'un major acostament a la llengua parlada. Com sol passar amb els centres codificadors, l'AVL no s'està d'elaborar les seues pròpies gramàtiques i diccionaris, ni de treballar en l'àmbit de la terminologia.

En el terreny gramatical, l'AVL, a causa de l'interés per fer més explícites les peculiaritats lingüístiques valencianes, ha promogut un model de llengua que s'aparta en alguns punts del model que hem vist en la *Guia*. Entre els aspectes més destacables, podem observar: a) canvis en les valoracions sobre el grau de formalitat, de manera que solucions considerades en la tradició valenciana, o en la catalana en general, com a no formals poden assolir el grau de formals; i b) un augment del polimorfisme per a integrar ideologies lingüístiques diverses, si bé diferenciant registres i distingint dins del registre formal entre solucions primàries i secundàries.

A continuació, mostrem les principals novetats de les obres de l'AVL en els registres formals en relació amb la *Guia* (IIFV 2002):¹⁰

¹⁰ En aquest contrast, il·lustrem les propostes més recents de l'AVL tenint en compte les obres de referència següents: *Gramàtica normativa valenciana* (2006), *Gramàtica valenciana bàsica* (2016) i *Diccionari normatiu valencià* (2014, però en actualització contínua en línia).

- a) Des d'un punt de vista de l'ortografia: el sistema ortogràfic es manté sense variació, encara que l'AVL, a diferència de la *Guia*, dona com a solucions prioritàries en la designació de les lletres les formes *efe, ele, eme, ene, erre, esse*.
- b) Quant a la morfologia, l'AVL:
- Considera solucions primàries els plurals *hòmens i jóvens*, i accepta com a secundària la variació de gènere *futboliste / futbolista*. La *Guia* preferia *home i joves* i l'ús invariable *futbolista*.
 - Tot i que posa al mateix nivell les formes reforçades dels demostratius (*aquest*), preferides per la *Guia*, i les simples (*este*), en la pràctica dona preferència a les segones, que són les que fa prevaldre en el seu model de llengua institucional. Quant als dítics locatius, es proposa com a solució primària la forma *ahí*, considerada informal en la *Guia*.
 - En els numerals cardinals, prioritza l'ús invariable de *dos* i les solucions *huit, dèssset, díhuit, dènou, huitanta*; enfront de la *Guia*, que recomanava la variació *dos/dues* i les formes convergents *vuit, disset, divuit, dinou, vuitanta*. En el cas dels ordinals, són prioritaris els casos *quint, sext, sèptim, octau* enfront de *cinqué, sisé, seté, vuité*, que ho eren en la *Guia*.
 - El pronom feble *vos*, en posició proclítica, es considera una solució tan formal com *us*. Però, en la pràctica, el model institucional prioritza la solució *vos (vos parla)*.
 - En els verbs incoatius s'igualen les solucions *pateixes / patixes*. Però aquesta segona solució que la *Guia* considerava secundària, en la pràctica, en el model de llengua institucional de l'AVL, es converteix en la primària.
 - L'AVL també iguala les alternances en l'imperfet de subjuntiu *parlés / parlara*. Però, si la *Guia* donava preferència a la solució més convergent (*parlés*), l'AVL prefereix en el seu model la solució *parlara*.
 - En la segona persona del present d'indicatiu del verb *ser*, s'admet també *eres* com a solució formal al costat de la solució convergent *ets*. El mateix passa amb *sigut* enfront d'*estat*. Per bé que, en la pràctica, les que prevalen són *eres* i *sigut*, enfront de les que prevalien en el model de la *Guia*.
 - Les formes amb una *i* antihiàtica en els verbs acabats en *-eure (traiem, traieu, traient)* s'igualen a les que no la duen (*traem, traeu, traent*), per bé que en la pràctica aquestes darreres continuen sent secundàries com en la *Guia*.
 - Deixen de ser informals les solucions del verb *voler, vullc i vullga*. Fins i tot, la solució *vullga*, que s'equipara amb *vulga*, és la que predomina en el model institucional.
 - Deixen de ser informals les solucions dels verbs irregulars velaritzats de la tercera conjugació (*cullc, cullga, fuigc, fuigga*), però es mantenen com a prioritàries les solucions convergents (*cull, culla, fuij, fuja*).

- Tampoc no es consideren informals les desinències *-am*, *-au* dels verbs irregulars de la segona i tercera conjugació: *vingam*, *vingau*. Amb tot, es prioritzen les solucions convergents: *vinguem*, *vingueu*.
 - Es prioritzen les formes en *-indre* en verbs com *tindre* o *vindre*, a diferència de la *Guia* que preferia *tenir* o *venir*.
- c) En el cas de la sintaxi, les divergències entre la doctrina gramatical de l'AVL i la *Guia* consisteixen, d'una banda, en un canvi de criteri en les preferències en els registres formals; i, d'una altra, en l'acceptació, per part de l'AVL, de solucions considerades tradicionalment informals com a formals secundàries. En el cas del canvi de preferències, podem esmentar: a) la prioritjació del quantitatiu *molt* sobre *gaire*, en entorns sintàctics negatius i interrogatius (*No menja molt*); b) la tendència a la supressió de la negació *no* amb termes de polaritat negativa anteposats (*Mai ho farà*); c) l'adopció com a primària de la forma *u* sobre *un* com a pronom indefinit (*Si vol prosperar, u ha de treballar dur*); d) l'assumpció que *prou* expressa també els valors assignats a *bastant*. En el cas de l'elevació de solucions tradicionalment informals a formals secundàries, tenim: a) l'ús de la preposició *a* davant d'un CD format per un nom propi (*He vist a Vicent*); b) l'extensió de l'ús de la preposició *en* a locatius físics que duen un article definit (*en la plaça*); c) el manteniment dels règims preposicionals amb *en* i *amb* davant d'infinitiu (*Pensar en fer-ho*, *Conformar-se amb jugar poc*); d) l'ús de *per a* + infinitiu amb verbs agentius (*Estudia molt per a formar-se bé*); e) la utilització del futur amb valor de probabilitat (*Ara seran les tres*); f) la concordança del verb *haver-hi* amb el SN que l'acompanya (*Hi han unes quantes coses*).

En vista d'aquests canvis, podem advertir que l'usuari valencià es troba amb el dilema de continuar amb el model universitari o d'adaptar-se a aquest nou model caracteritzat per un augment del polimorfisme. Observem que aquest polimorfisme comporta una major flexibilitat d'elecció; de fet, els usuaris poden triar entre no separar-se gaire del model de l'IIFV o optar per solucions més particularistes. A més, en la mesura que l'AVL distingeix entre solucions primàries i secundàries, també tria el seu model de llengua.

Tot i que és cert que el projecte de l'AVL permet sentir-se còmodes un ventall més ampli d'usuaris, també és evident que suposa un pas enrere en l'objectiu que pretén qualsevol procés d'estandardització (la minimització de la variació). En aquest sentit, en teoria, una manera d'evitar la variació dins del territori valencià passaria per assumir plenament el model de l'AVL, és a dir, les seues propostes primàries. Ara bé, això comportaria apartar-se, en uns quants punts, de solucions que en el model universitari eren convergents amb la resta de l'àrea lingüística catalana, fet que per als partidaris d'aquest model és viscut com una tendència a la fragmentació de la unitat de la llengua, o com un entrebanc a l'eficàcia comunicativa que hauria de prevaldre en un model comú compartit (estàndard general i únic) pels territoris de llengua catalana (vg. Pradilla 2015: 38-40, 2018).

Caldrà esperar encara uns quants anys per a veure la receptivitat que té en els usuaris valencians el model de l'AVL. Mentrestant, com analitzem tot seguit, la situació creada de convivència dels dos models valencians crea friccions que no ajuden gens a l'estabilitat i a la projecció de la llengua al País Valencià.

Un altre cavall de batalla en la determinació del model de llengua està relacionat amb les preferències lèxiques. Per bé que al País Valencià els usuaris de la llengua en els seus escrits incorporaven sovint lèxic peculiar valencià, no era tampoc estrany que tant escriptors com docents feren un ús habitual també de mots no usuals en el col·loquial valencià. La força dels mitjans de comunicació i del mercat cultural i editorial de Catalunya, tant literari com d'ensenyament, així com l'activisme polític d'aquest territori, enfront de l'àrea valenciana, amb menys activitat nacionalista i cultural, han exercit durant dècades una forta influència sobre els valencians. Aquesta influència no ha estat tampoc exempta, en algunes ocasions, de prejudicis com ara que les solucions externes, de Catalunya, eren més correctes que les pròpies, les valencianes, reincidint en la jerarquització apuntada més amunt. En un intent de corregir aquesta tendència, l'AVL, per mitjà del seu *Diccionari normatiu valencià* (DNV 2014), sense excloure solucions inusuals al País Valencià, prioritza el lèxic valencià més habitual. Això vol dir que les preferències lèxiques es duen a terme pensant en un destinatari valencià, enfront del que havia fet el *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC 2007), deutor de Fabra (1932), que havia prioritzat les solucions de Catalunya. D'aquesta manera, solucions lèxiques com *faena*, *avant*, *paréixer*, *servici*, *xicotet*, *depositar*, *faltar*, *firmar*, *palometa*, *juí*, *arena*, *carrera* o *davall*, entre altres, esdevenen preferents enfront de *feina*, *endavant*, *semblar*, *servei*, *petit*, *dipositar*, *mancar*, *signar*, *papallona*, *judici*, *sorra*, *cursa* o *sota*. Més problemàtica ha estat, en un intent d'integrar també sectors ideològics secessionistes, la incorporació de variants formals o de castellanismes ja estesos en la llengua parlada, sovint amb una marca de registre col·loquial (per exemple: *aixina*, *assumpt*, *ensaig*, *giner*, *llançol*, *llauger*; o *gasto*, *rabo*, *robo*, *tamany*, *vago*, *xiste*).¹¹ Per una altra costat, en l'àmbit de la terminologia, molt més restrictiva en la variació geogràfica, l'AVL també ha prioritzat solucions valencianes, especialment en aquells llenguatges d'especialitat més tradicionals i amb repercussió comercial, com ara el de l'alimentació i la gastronomia (per exemple: *rent artificial*, *pimentó de romesco*, *bresquilla del rotllet*) (Agost & Ramos 2023).

En conjunt, la perspectiva adoptada en matèria de lèxic per l'AVL, després d'uns primers anys de certes crítiques i d'inquietud en àmbits professionals com l'ensenyament i l'assessorament lingüístic, ha esdevingut positiva. De fet, la inclusió no sols de mots generals del territori valencià, sinó també de mots genuïns valencians amb una extensió geogràfica més limitada (comarcal), al

¹¹ Sobre les diferències entre el diccionari de l'IEC (IEC 2007) i el de l'AVL (AVL 2014) i la interpretació d'aquestes diferències, són il·lustratius treballs com els d'Esteve (2014), Gumbau (2014) i IIFV (2014).

costat de l'abundant recull de fraseologia, han permés popularitzar el diccionari entre els usuaris valencians, que s'han vist més representats i identificats en trobar les seues paraules al DNV.¹²

5. LA DIMENSIÓ SIMBÒLICA DELS CANVIS COM A FACTOR D'INESTABILITAT DEL MODEL

El fet que al País Valencià convisquen dos models bàsics, el de l'IIFV o universitari i el de l'AVL, no hauria de ser un problema en si. De fet, en l'àmbit de la llengua catalana el polimorfisme és una opció plenament instaurada (vg. també més avall l'apartat 6). Però sí que es converteix en un inconvenient quan la tria d'una opció o d'una altra conté una forta càrrega simbòlica, que també és percebuda interessadament com una opció ideològica: catalanista vs. valencianista. Autors com Auer (2021: 36) i Oakes (2021: 50) han insistit que el fet que el simbolisme adquirit, en una àrea geogràfica determinada, per certs trets lingüístics peculiars, o percebuts com a peculiars, juga un paper molt important com a element identitari d'un territori i, per extensió, a l'hora de reconèixer un model estàndard com a propi i diferent d'un altre.

En aquest sentit, a banda del simbolisme atorgat a determinades paraules, com ara *servei*, *desenvolupar*, *sota*, *perjudici* o *petit* enfront de *servici*, *desenrotllar*, *davall*, *perjuí* o *menut*, són molt significatius en el terreny gramatical els casos de les formes dels demostratius (*aquest/este*), de les dels incoatius (*pateix/patix*), de les del numeral cardinal *dos* (*dos, dues; dos* invariable) o de les dels numerals ordinals (*cinquè/quint*). La utilització de les unes o de les altres pot comportar lectures que van des de la neutra assumpció d'un dels dos models vigents fins a la manipulació política interessada que acusa l'usuari o la institució que adopta un dels dos models de particularista o de catalanista, o de ser de dretes o d'esquerres.

És en aquest context que s'entenen les actuacions de les formacions polítiques valencianes en les darreres dècades de govern al País Valencià. En el marc d'un govern valencià dirigit per la dreta política (període 1995-2015), el model lingüístic de l'Administració Valenciana va incorporant les solucions de l'AVL, per bé que amb mostres evidents de no acabar d'imposar-se. De fet, l'aplicació del model universitari o del de l'AVL sovint depenia de la voluntat del responsable de l'organisme afectat, i fins i tot es podien donar casos dins d'un mateix organisme d'alternança de models (Cosme 2014, Sarria 2023).

Amb l'entrada al govern de la Generalitat Valenciana d'una coalició de partits d'esquerra i de partits valencianistes (període 2015-2023), en principi més receptius a la normalització de la llengua, es plantegen la qüestió de quin model de llengua calia adoptar. Si bé es tracta d'un període en què l'AVL ha aconseguit

¹² El DNV ha passat de les 7000 consultes diàries en l'any 2014 a les aproximadament 50.000 en l'any 2023.

superar la desconfiança inicial del sector universitari i té una implantació efectiva en la societat valenciana, continua havent-hi reserves en determinats sectors polítics de l'esquerra valencianista a l'hora d'aplicar les seues preferències lingüístiques. Recentment, n'hem viscut dos episodis ben palmaris. D'una banda, l'elaboració del manual de *Criteris lingüístics* de l'Administració de la Generalitat Valenciana (DGPL 2016), i d'una altra, el *Llibre d'Estil* de la Corporació Valenciana de Mitjans de Comunicació (CVMV 2017).

En el cas dels *Criteris lingüístics*, elaborats des de la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat Valenciana, la intenció d'homogeneïtzar el model de llengua en els textos administratius, els porta a fer una proposta estilística que combina els dos models apuntats:

- 1) Enllaça amb el model universitari en: a) preferència pels plurals *homes, joves*; b) ús de la forma del pronom feble *us* en posició proclítica; c) demostratius reforçats (*aquest*); d) variació de gènere del numeral *dos/dues*; e) numerals ordinals amb el sufix *-é* (*cinqué, sisé, seté, huité*); f) ús del díctic locatiu *aquí* i no *ahí*; g) distinció *bastant/prou*; h) verbs incoatius en present d'indicatiu amb l'increment *-eix* (*requereix*); i) present de subjuntiu del verb *voler: vulga*.
- 2) Adopta solucions primàries de l'AVL en: a) formes dels numerals *huit, huitanta, huit-cents, dèssset, díhuit i dènou*; b) imperfet de subjuntiu amb *-ra* (*cantara*); c) formes d'infinitiu en *-indre* (*tindre, vindre*); d) participi del verb *ser, sigut*; e) preferència per la concordança del participi amb el CD (*l'he rebuda*); f) preferència per evitar la doble negació (*cap sol·licitud serà admesa*).

En el cas del lèxic, no entra a fer consideracions generals, però sí que adopta com a solucions gràfiques preferents aquelles habituals en la tradició escrita valenciana: amb el dígraf *tl* (*ametla*, i no *ametlla*), variants amb *e* (*redó*, i no *rodó*), acabats en *-eixement* (*coneixement*, i no *coneiximent*), formes sense supressió de la vocal àtona (*carabassa*, i no *carbassa*), variants formals diverses com *ordre* (i no *orde*), *estómac* (i no *estómeç*), entre altres.

El fet que una institució cree un manual d'estil no és cap novetat, i de fet és habitual en l'entorn en què vivim. Però en una comunitat com la valenciana, on certs sectors són molt sensibles a representar la qüestió identitària a través de solucions lingüístiques, la proposta del manual no va estar exempta de controvèrsia. De fet, d'una banda, els criteris proposats adquirien el caràcter de «obligatoris», amb la qual cosa tancaven la porta al polimorfisme; i d'una altra, llevat d'algunes concessions al model que prioritza l'AVL, mantenien, especialment en els casos més emblemàtics, el model universitari, més convergent amb Catalunya. Cinc mesos després de la primera edició (abril del 2017), la Direcció de Política Lingüística publica la segona edició, en la qual no hi ha canvis substancials en les propostes lingüístics, si bé es matisa la referència al

caràcter obligatori dels *Criteris* substituïnt-la per la de solucions «preferents i recomanables» (DGPL 2017: 13).¹³

Un altra mostra de tensió per la configuració del model estàndard valencià es deixa entreveure en l'elaboració del *Llibre d'estil* de la Corporació Valenciana de Mitjans de Comunicació (CVMC 2017). En aquest cas, es diferencia entre el model de llengua formal oral i el model de llengua per a l'escriptura. En el cas de l'oralitat, les solucions són completament convergents amb les preferències de l'AVL. Ara bé, en l'escriptura, encara que en matèria del lèxic s'explicita el *Diccionari normatiu valencià* com a referent (CVMC 2017: 223), la redacció del document reflecteix les tensions apuntades més amunt. Per un costat, la retolació (subtitulació, anuncis) que apareix en la pantalla de la televisió haurà de seguir els mateixos criteris que el model oral, és a dir, el model de l'AVL. Per un altre, en els escrits que apareixeran en el portal web i en les xarxes socials de la Corporació, si es tracta d'informació ja redactada per a l'oralitat, es mantindran els criteris de l'AVL; però si la informació és de nova creació o independent de la televisió, s'expliciten una sèrie de solucions gramaticals que enllacen amb el model universitari i els *Criteris* de la DGPL. Aquestes explicitacions afecten els casos següents: a) els demostratius (amb preferència per les formes reforçades: *aquest*); el numeral *dos* (amb variació de gènere: *dos/dues*); els numerals cardinals (amb preferència per *cinqué, sisé, seté, huité*); els pronoms febles (amb la prioritització de la variació de les formes pronominals *us/vos*); la preposició *a* davant d'un nom propi en funció de CD (solució sense preposició com a preferent); les formes dels incoatius (preferència per les solucions amb l'increment *-eix-, pateix*); el present de subjuntiu del verb *voler* (amb la recomanació de la solució no palatalitzada: *vulga*).

D'altra banda, val a dir que aquests exemples de fluctuació de models continuen tenint poca incidència en la producció literària, en què el model universitari continua sent el majoritari.¹⁴ En aquest cas, la relació de mercat amb la resta de l'àrea lingüística catalana segurament deu ser un factor que afavoreix el manteniment d'un model més convergent. En aquest punt, per exemple, el diari digital *La Veu del País Valencià* i el setmanari *El Temps* també practica una posició similar; contràriament a l'edició en valencià del diari *Levante*, que adopta el model de l'AVL. Per contra, la situació en els manuals d'ensenyament dels nivells de primària i de secundària és una mostra també d'oscil·lacions entre les propostes d'un model i de l'altre. També hi ha vacil·lacions en l'àmbit de l'Administració local i provincial.

¹³ Per bé que la segona edició dels *Criteris* elimina la referència al caràcter obligatori de la primera edició, la Resolució oficial (23 de novembre del 2016), que emparava la primera edició, mai va ser rectificada en aquest sentit. D'altra banda, determinats sectors particularistes van polemitzar al voltant d'aquests criteris en els mitjans de comunicació, ja que entenien que calia convergir plenament amb el model de l'AVL (vg. Saragossà 2017a, 2017b i 2017c).

¹⁴ L'excepció que podríem dir que confirma la regla i ho fa amb un cert èxit de vendes és la novel·la *Noruega* de l'escriptor Rafa Lahuerta (Camps 2021).

Aquestes vacil·lacions i fluctuacions han tornat recentment a ser instrumentalitzades com a conseqüència dels resultats electorals de les darreres eleccions autonòmiques de l'any 2023. El nou govern valencià, ara constituït per partits de la dreta (Partit Popular) i de l'extrema dreta (VOX), s'han afanyat a rendibilitzar políticament els aspectes lingüístics. Val a dir que el missatge d'aquesta coalició política no sempre és coherent, i passa per consignes clarament secessionistes en el cas de VOX i més ambigües en el cas del PP. Així, després d'uns primers mesos bel·ligerants contra el govern anterior, acusat de catalanista, i també contra l'AVL, per defensar la unitat de la llengua, sembla que el sentit comú va imposant-se. Des del Partit Popular, hi ha un reconeixement explícit, d'acord amb el que indica l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana, que l'AVL és l'entitat que té les competències legals en matèria lingüística.¹⁵ Això no és obstacle perquè continuen projectant, en el discurs públic, la idea de la «necessitat de revalencianitzar» la llengua davant de la «catalanització» a què, segons ells, el territori valencià havia estat sotmés en l'anterior govern autonòmic. Observem que la batalla dels símbols ha tornat a la via pública: el nom de la llengua, la unitat de la llengua i el model de llengua. Mentrestant, s'han elaborat uns nous criteris lingüístics que s'aplicaran a l'Administració de la Generalitat Valenciana. Es tracta de la tercera edició, però ara controlada pel nou govern i amb noves propostes. Aquesta nova edició, seguint la dinàmica d'utilitzar la llengua per a remarcar posicions ideològiques, ja ens avança en la seua introducció la intenció d'incidir en una major identificació amb la varietat valenciana:

La voluntat de dignificar el valencià, després d'un llarg període d'exclusió de la llengua pròpia de molts àmbits formals —com ara la mateixa Administració, el sistema educatiu, l'expressió literària o els mitjans de comunicació—, ha induït a recuperar molts arcaïsmes i a assimilar alguns dialectalismes d'altres àrees territorials per a enriquir la pròpia varietat lingüística. Però, com a efecte no desitjat derivat d'este complex procés de conformació del registre culte de la llengua, en alguns casos s'ha produït, per contraposició, una associació de moltes formes valencianes, ben genuïnes, a un registre col·loquial, que ha fet que es tendisquen a rebutjar de l'expressió formal per creure, injustificadament, que són impròpies d'este registre.

Estos CRITERIS LINGÜÍSTICS tenen també, en coherència amb el que s'ha dit en els paràgrafs anteriors, la voluntat de contribuir a desfer eixos malentesos i a propiciar la recuperació de moltes veus pròpies, a sovint injustament relegades a un substrat diglòssic, de manera que es reforce la identificació de la gran majoria dels valencians amb la seua manera natural d'expressar-se. Amb eixe propòsit demanem a tots els empleats públics de la Generalitat Valenciana i del conjunt d'administracions que operen en el nostre àmbit territorial que assimilen i posen en pràctica els presents criteris amb la màxima diligència. Actuant amb eixe objectiu comú, no sols reforçarem l'autoestima de tots els valencians, sinó que

¹⁵ Des dels sectors socials i polítics de l'ultradreta valenciana, hi ha un gran interès per promoure dues altres institucions, Lo Rat-Penat i l'Acadèmia de Cultura Valenciana, de llarga tradició històrica, però a hores d'ara completament inoperants, anticatalanistes i amb forts vincles amb el nacionalisme espanyol.

contribuirem a fer de la llengua pròpia un element cohesionador que ens vertebre com a poble. (DGPL 2024: § 1)

El resultat d'aquesta nova proposta comporta un model de llengua més pròxim a les prioritats de l'AVL, per bé que, en algunes ocasions, es prefereixen algunes opcions que l'AVL tenia com a secundàries. A més, també es fa esment de la llengua oral per a visibilitzar determinades solucions, encara que no es recomanen en l'escriptura administrativa (vegeu, per exemple, el cas del *lo* neutre). Contrastem a continuació els aspectes més rellevants d'aquesta proposta (DGPL 2024) amb la dels criteris del govern anterior (DGPL 2017) i amb el model de l'AVL:¹⁶

a) Aspectes morfològics:

- Si el criteris del 2017 donaven preferència als plurals *homes, joves*, ara es prefereix la solució amb *-ns (hòmens, jóvens)*, també preferent per a l'AVL.
- Es ressalta la bondat de la distinció de masculí i femení en els casos dels mots acabats en *-ista: artiste/artista*, que l'AVL té com a secundària i els criteris anteriors no preveien.
- Tot i que queda clar que en el registre escrit cal buscar alternatives a l'article neutre *lo*, s'indica que «en comunicacions administratives de caràcter oral, i també en escrits poc formals, el seu ús és plenament acceptable», fet que connecta amb l'AVL, però se separa del criteris anteriors.
- Les formes dels demostratius són les simples (*este, eixe*), que són també les preferides per l'AVL en els seus escrits oficials. Aquesta solució contrasta amb els criteris anteriors que adoptaven les reforçades (*aquest, aqueix*).
- En els numerals cardinals, la forma *dos* és invariable, com també prefereix l'AVL, però a diferència dels criteris anteriors que la fan variable (*dos/dues*). També es ratifiquen les variants *huit, huitanta, huit-cents, dèssset, díhuit, dènou*, preferides per l'AVL i ja assumides en els criteris del 2017, però ara es fa referència a l'oralitat per a justificar en «l'atenció oral» la variant *sixanta* (< seixanta).
- En els numerals ordinals, es prioritzen les formes cultes *quint, sext, sèptim, octau, dècim*, com fa l'AVL, però a diferència dels criteris del 2017, que prefereixen les solucions amb el sufix *-é, -ena*.

¹⁶ En el contrast que duem a terme, quan la solució entre les tres propostes siga coincident, no la explicitem. Això afectaria els casos assenyalats en l'apartat anterior en què els criteris del 2017 assumeixen solucions primàries de l'AVL. D'altra banda, hem d'advertir que l'AVL va fer públic un informe tant de la primera edició dels *Criteris* (A 2016), com de la tercera edició (AVL 2023b).

- El quantificador *prou* adopta els valors de suficient i de quantitat relativament gran; solució també preferida per l'AVL, però que contrasta amb els criteris anteriors on es recomanava la distinció *prou/bastant*.
- El pronom feble *vos* és la solució preferible tant en posició proclítica com enclítica, seguint l'AVL, però separant-se dels criteris anteriors, que usaven *us* en posició proclítica.
- L'adverbi locatiu *ahí* és plenament acceptat i prioritari, com fa l'AVL, en contrast amb la solució *aquí* dels criteris anteriors.
- Quant a la morfologia verbal, destaca l'opció preferent per les desinències incoatives amb *-ix* (*patix, patixes, patixen*), també predominants en el model de l'AVL i que contrasten amb els criteris del 2017 on s'adopten les formes amb *-eix* (*pateix, pateixes, pateixen*). Es dona també preferència, fins i tot en l'escriptura, a les formes velaritzades dels verbs de la tercera conjugació, «més habituals en el llenguatge espontani», enfront de les no velaritzades: *afigc/afig, afigga/afija; cullc/cull, cullga/culla*; solució que l'AVL té com a secundària i que els criteris del 2017 no preveïen. El verb *voler* té com a forma preferent *vullc*, no prioritzada per l'AVL, i la forma del subjuntiu *vullga*, primària per a l'AVL, en contrast amb els criteris del 2017, que les descarta a favor de *vull* i *vulga*. El verb *ser* pot optar per la solució *fon* i *fou* per a designar un temps passat, en contrast amb l'AVL, on *fon* és secundària i amb els criteris anteriors on només hi ha la solució *fou*. Verbs com *caure* adopten preferentment la solució sense la *i* antihiàtica (*caem, caeu*), en contrast amb l'AVL, que les usa secundàriament, i amb els criteris anteriors, que utilitzen la *i* antihiàtica (*caiem, caieu*).
- La forma de la conjunció temporal *mentres (que)* és la recomanada, enfront de l'AVL, on és secundària, i dels criteris del 2017, que adopten *mentre (que)*.

b) Aspectes sintàctics:

- S'adopta la presència de la preposició *a* davant del pronom *on* atenent al fet que «en l'ús espontani, la gran majoria dels valencians fan servir la locució adverbial *a on*». Aquesta opció contrasta amb la solució de l'AVL, que la té com a secundària, i amb la dels criteris anteriors que només proposen *on*.
- Preferència per l'ús de la preposició *en* com a introductora d'expressions temporals (*en + mesos, en + estacions, en + festivitats, en + any*), en contrast amb l'AVL, que havia prioritzat, amb *mesos* i

estacions, la preposició *a*, i en contrast amb els criteris anteriors, que opten per la preposició *a* en mesos i estacions.¹⁷

- S'accepta la duplicació pronominal en els casos del complement indirecte amb estructures amb verbs psicològics i amb verbs en imperatiu, no prevista en l'AVL en registres formals ni en els criteris anteriors.

En el cas del lèxic, a diferència dels Criteris del 2017, sí que fa unes consideracions generals que marquen la ideologia lingüística que es pretén aplicar:

En qualsevol comunicació administrativa, siga oral o escrita, cal intentar buscar sempre, dins del marc establert per la normativa lingüística, la forma més pròxima a l'administrat. (DGPL 2024: § 17.1)

Es proposa, per tant, recomanar solucions lèxiques que connecten amb els parlars valencians. L'interés per projectar la idea que es prioritzen les solucions valencianes determina també la manera de redactar l'apartat inicial sobre el lèxic (DGPL 2024: § 17.1). Així, en lloc d'esmentar que se seguiran les preferències lèxiques de l'AVL, com de fet es du a terme en general, s'il·lustra una llista de 80 parelles de paraules, de les quals 73 parelles corresponen a solucions preferents del DNV (*acostar/apropar, acurtar/escurçar, alçar/aixecar, arena/sorra, buscar/cercar, carrera/cursa, espenta/empenta, faena/feina, faltar/mancar, firmar/signar, juí/judici, llavadora/rentadora, prejuí/prejudici, prompte/aviat, servici/servei, vacances/vacances, vivenda/habitatge*, etc.), i només set se n'aparten: bé perquè l'AVL les té com a equivalents (*assentar-se/seure, gastar/despendre, gasto/despesa, triar/escollir, vivenda/habitatge*), bé perquè la preferència és en sentit contrari (*agarrar/agafar, despedir/acomiadar*). En el cas de l'apartat de doblats gràfics, es reproduïxen les preferències dels criteris anteriors, però val a dir que hi ha algun canvi: la preferència per *orde* (i no *ordre*) i la consideració dels mots acabats en *-eiximent* (*coneiximent*), al costat de la solució preferida en *-eixement*, també com a «plenament acceptables, i inclús preferibles en els usos orals o en escrits en què es vullga reflectir un ús espontani del llenguatge».

Tot plegat ens indica que l'àrea valenciana es troba en una situació en què no s'acaba de consolidar un sol model de llengua. Però, el problema no és tant la diversitat formal o polimorfisme, que afecta un grapat de casos, sinó més prompte la instrumentalització d'aquest polimorfisme per part de sectors ideològicament oposats. És en aquest punt que les solucions lingüístiques no es perceben com a simples opcions, sinó com a elements simbòlics que creen controvèrsia. Des de certs sectors valencians particularistes, sovint s'aprofita la

¹⁷ Recentment, l'AVL (acord del Ple del 28/03/2023) ha incorporat també a les seues gramàtiques l'ús de la preposició *en* davant de mesos i estacions sense article, fonamentalment quan s'indica durada (*en maig, en hivern*).

conjuntura per a estigmatitzar les solucions convergents que se separen de la varietat oral valenciana; i des de sectors més convergents, es mira amb inquietud qualsevol proposta lingüística que se separe del model universitari valencià i de la normativa que emana de l'IEC. És precisament d'aquest segon punt que ens ocuparem en l'apartat següent, on analitzem la reforma ortogràfica i gramatical de l'IEC, feta pública els anys 2016 i 2017, comparant-la amb les propostes de l'AVL no coincidents.

6. NOVETATS NORMATIVES DE L'IEC

Quan una llengua té més d'un centre emissor de norma o ha generat més d'un model estàndard, és realment important no perdre de vista els elements diferencials i establir llaços de cooperació. Si no es fa així, les distàncies entre els models de llengua poden esdevenir insalvables si alhora van acompanyades d'un fort sentiment identitari i d'una instrumentalització política. Tot seguit, ens ocuparem d'abordar el cas de la nostra llengua. Recordem que una institució com l'AVL ja havia fet algunes propostes normatives que s'apartaven en alguns aspectes de la normativa fabriana. Recentment, l'IEC també ha publicat noves obres on s'han produït novetats normatives: *l'Ortografia catalana* (2017) i *la Gramàtica de la llengua catalana* (2016). Tant en el cas de l'AVL com en el de l'IEC, les modificacions es van dur a terme sense un consens mutu, però sent conscients de la doctrina gramatical de l'altre. En els últims anys, es treballa per reduir les divergències, a pesar que el panorama polític i les mateixes inèrcies internes de l'entorn acadèmic dificulten una cooperació ràpida i eficaç.

En la publicació de la nova gramàtica de l'IEC, són simptomàtiques les paraules de la llavors presidenta de la Secció Filològica d'aquest entitat, que, en la introducció, insisteix en el propòsit d'augmentar la presència de les varietats geogràfiques i de la variació funcional en la norma propugnada des de l'IEC. Els continguts de la nova gramàtica continuen la tradició fabriana, però van una mica més enllà. Es tracta d'un model composicional que admet la variació i, doncs, que accepta el polimorfisme en la representació dels fenòmens:

És un model composicional en la mesura que recull solucions gramaticals de tota l'àrea de la llengua catalana —descrita, doncs, sense reduccions dialectals— amb la finalitat que els parlants de les distintes parts del territori lingüístic s'hi puguin sentir representats. [...] És un model que admet la variació pel fet que concep la llengua com un conjunt d'usos propis i adequats segons les circumstàncies geogràfiques, socials o funcionals en què es donen aquests usos. (Cabré 2016: XIV)

Es tracta, doncs, d'una nova concepció de la norma adequada a la situació comunicativa, tant des d'un punt de vista geogràfic com funcional. Té com un dels objectius bàsics una major identificació dels usuaris de la llengua amb les opcions proposades i intenta corregir la idea d'un model de llengua basat preferentment en el català central (Costa-Carreras 2020). Notem que l'IEC actua

com a legislador de tota la comunitat lingüística catalana, mentre que l'AVL ho feia, tot i que reconeixia que compartia la llengua amb altres territoris, centrant-se únicament en el territori valencià. Per tant, ací tenim un conflicte de competències. D'una banda, hi ha l'AVL, que és la que té la competència lingüística legal a la comunitat autònoma valenciana; i d'una altra, l'IEC, que té les competències legals sobre el territori de Catalunya, però que històricament ha exercit la seua influència sobre la resta dels territoris, tal com hem vist més amunt. D'acord amb això, qualsevol iniciativa de l'IEC que no coincidisca amb la norma de l'AVL o qualsevol proposta de l'AVL que no siga corroborada per l'IEC pot causar polèmica i confusió entre els usuaris. Tot seguit, fem una anàlisi de les novetats de les noves obres de l'IEC en comparació amb les propostes de l'AVL. Això ens permetrà establir en quins casos les aportacions de l'IEC han mirat de convergir amb les novetats prèvies de l'AVL i en quins casos han anat més enllà, de manera que han creat noves divergències. Dividim la descripció en aspectes relacionats amb la gramàtica i en aspectes lligats a l'ortografia.

6.1. Aspectes relacionats amb la gramàtica

La descripció gramatical es duu a terme per mitjà de la *Gramàtica de la llengua catalana* (2016), que és sintetitzada posteriorment en la *Gramàtica essencial de la llengua Catalana* (2018) i en la *Gramàtica bàsica i d'ús de la llengua catalana* (2019). Quant als punts de convergència amb l'AVL, podem notar que l'IEC:

- a) Accepta sense reserves, com a solucions territorials, les variants gramaticals que havia recollit la *Guia* de l'IEC i havia reiterat l'AVL: possessius *meua*; ordre pronominal CI + CD (*li la*); morfologia verbal del present de subjuntiu (*parle, perda, dorma, patisca*); participi *oferit*.
- b) Considera pertanyents a àmbits territorials restringits i que no són d'ús preferent en els registres formals, solucions que l'AVL qualifica com a primàries: plurals en *-ns* (*hòmens*); demostratius *este, eixe*; numerals cardinals *huit, dèssset*, etc.; numerals ordinals *quint, sext*, etc.; incoatius amb l'increment *-ix-* (*patix*); imperfets de subjuntiu en *-r* (*cantara*); ús de *molt* en entorns negatius i interrogatius; formes d'infinitiu *tindre, vindre*; formes *eres* i *sigut* del verb *ser*; la construcció temporal *al* + infinitiu. Així mateix, l'IEC també inclou com a secundària l'absència de la *i* antihiàtica en formes com *caem, caeu, caent* (< *caiem, caieu, caient*), fet que coincideix amb l'AVL.
- c) Reconeix, com a solucions pròpies de l'àmbit general, encara que qualificades com a secundàries, les següents propostes fetes per l'AVL que divergien de la normativa tradicional catalana: ús de la preposició *en* en localitzacions físiques constituïdes per sintagmes nominals definits (*en la plaça*); manteniment del règim preposicional *en* i *amb* davant d'infinitiu (*Penseu en fer-ho*); ús de la preposició *per a* davant d'infinitiu

amb verb agentius (*Corre per a mantenir la forma*); la supressió de la negació *no* amb termes de polaritat negativa anteposats (*Mai ho faria*).

Tocant a les divergències gramaticals, podem advertir que són de dos tipus: aquelles que ja eren motiu de discrepància entre l'AVL i el model universitari; i aquelles que representen novetats de l'IEC sense un consens previ amb l'AVL.

a) En relació amb les que tenen l'origen en un distanciament de l'AVL del model de la *Guia* de l'IIFV, podem destacar:

- Casos considerats informals o no aconsellables en els registres formals per l'IEC, per bé que l'AVL els considera primaris: el pronom feble *vos* en posició proclítica, l'ús invariable del numeral *dos*, el díctic *ahí* i el pronom indefinit *u*.
- També reben la mateixa valoració (informal o no aconsellable) per part de la gramàtica de l'IEC, però són secundaris per a l'AVL: la flexió de gènere en els mots acabats en *-ista* (*artiste/artista*), l'ús del quantitatiu *ningun*, l'aplicació del sufix *-ea* (*puresa/purea*), les variants verbals velaritzades (*afigc, afigga; cullc, cullga*), la concordança del verb *haver-hi* o l'ús del futur de probabilitat (*Seran les tres*).
- La gramàtica de l'IEC ni tan sols esmenta, en canvi, altres solucions que s'haurien pogut considerar informals, com ara: les formes palatalitzades (*vullga, vullgues, etc.*) del present de subjuntiu de *voler* (preferida pel model de l'AVL); la forma velaritzada *vullc* del present d'indicatiu (també principal per a l'AVL, però darrere de la forma *vull*); les variants formals del present de subjuntiu en *-am, au, vingam, vingau* (secundàries per a l'AVL, enfront de *-em, -eu*); el nexa *mentres* (secundari per a l'AVL, enfront de *mentre*); les variants amb *-i-* dels substantius derivats en *-ment* dels verbs acabats en *-éixer, naixement/naiximent* (considerades secundàries per a l'AVL); i l'aparició optativa de la preposició *a* davant d'un nom propi en funció de CD (*Ha mirat a Josep*).

b) En el cas de les divergències que són el resultat de novetats de la reforma de l'IEC, convé indicar aspectes morfològics i sintàctics com els següents: la variació de gènere en el quantitatiu *bastant* (*bastanta, bastantes*); l'ampliació de les possibilitats d'aparició de la preposició *a* davant de CD (sobretot per a evitar ambigüitats i amb elements pronominals: *Han enganyat a molts*); i el doblament del datiu amb verbs psicològics, de necessitat o d'obligació (*Això no li cal a la Maria*). A banda d'això, ens hem de referir a la permissibilitat de solucions com: la falta de concordança del pronom CD amb el participi (*La bossa, ja l'he dut*), la manca de *de* partitiu amb quantificadors (*molt futur*) i l'ús de *cap* amb un reduït nombre de noms no comptables (*importància, cas, valor, mal, bé o gràcia*).

6.2. Aspectes relacionats amb l'ortografia

La normativa ortogràfica de l'IEC apareix l'any 2017 en *Ortografia catalana*. Com, en els aspectes gramaticals, també podem observar intents de convergir amb l'AVL. Aquest és el cas, encara que amb la qualificació de solució territorial, de les variants d'accentuació de les *e* (*anglés, paréixer*) i de l'ús de la lletra composta *tl* (*vetlar*). Per contra, representen punts de divergència en la primera edició d'aquesta obra, les variants gràfiques del nom de les lletres *efe, eme, ene, erre, esse*, considerades preferents per l'AVL, però no esmentades en aquesta edició; i el tema dels signes d'interrogació i d'admiració, que l'AVL permet d'usar només al final, o al principi i al final, i l'*Ortografia catalana* no aborda.¹⁸ Són més cridaneres les divergències, no exemptes de polèmiques en un primer moment, sobre les propostes de reducció dels casos d'accentuació diacrítica a quinze; l'eliminació de la dièresi en els mots derivats en *-al* si els mots d'origen tampoc no en duen (*fluidal*); l'alteració de l'ús del guionet en casos concrets de prefixació i de composició (*ex-primer ministre*); i la duplicació de la *-r-* en alguns casos de prefixació i composició (*erradicar*). Aquesta reforma ortogràfica tenia una moratòria de dos anys, després de la qual havia de quedar ratificada o modificada.

El fet que els dos centres oficials de codificació, l'IEC i l'AVL, divergiren en ortografia per falta de cooperació representava, sense cap mena de dubte, un major distanciament en matèria de norma, però també podia esdevenir un problema en el mercat editorial i en els usuaris que fins llavors tenien una ortografia essencialment unitària. Els aspectes ortogràfics tenen molt de simbolisme en les llengües i la nostra no n'és una excepció.¹⁹ Un any després (1 de juny del 2018), el Ple de l'AVL, en vista del desconcert que podia crear i pensant en la unitat de la llengua, acorda assumir aquesta reforma i aplicar-la, també amb una moratòria, al territori valencià (AVL 2018).

En situacions de pluricentrisme, la falta de comunicació entre entitats va en detriment del sentiment d'unitat lingüística. Per a evitar això i en un intent de reconduir aquesta situació, entre el 2018 i el 2019, es produeixen moviments importants de cooperació per mitjà de la creació d'una comissió interinstitucional IEC-AVL. Al costat d'aquesta iniciativa, durant l'any 2019 i en la primera meitat del 2020 va haver-hi converses per a establir un acord de cooperació titulat *Acord de cooperació per una normativa inclusiva i unitària*, que incloïa les tres institucions de l'estat espanyol amb competències normatives sobre la llengua catalana: l'IEC,

¹⁸ La doctrina de l'IEC, explicitada el 1995, indica que «aconsella, amb finalitat simplificadora, d'usar els signes d'interrogació i d'admiració exclusivament al final de l'oració» (IEC 1996: 44).

¹⁹ De fet, un dels cavalls de batalla del sector secessionista i particularista valencià enfront de la norma de l'AVL són els accents. En aquest sentit, resulta especialment significatiu, pel caràcter simbòlic que ha adquirit, l'accent del topònim *València*, que aquest sector, en contra del criteri unitari de l'AVL, reivindica amb accent tancat, *Valéncia* (Escartí, 2023).

l'AVL i la Universitat de les Illes Balears.²⁰ Aquest acord va obtenir el vistiplau dels membres de les diferents institucions i donà lloc a la signatura d'un protocol (7 de juliol del 2020). L'objectiu era continuar insistint en la superació de les divergències apuntades en el nostre estudi, i es marcava com un dels punts bàsics consensuar qualsevol proposta futura de modificació de la normativa. En aquest sentit, passats els anys de pròrroga de la reforma de l'ortografia, les tres institucions es van posar d'acord a l'hora de ratificar la reducció dels accents diacrítics, l'ús de la dièresi i la duplicació de la *-r-*, i es van realitzar alguns ajustos, especialment els relacionats amb l'ús del guionet —Acord núm 22/2021 de l'AVL, 4 de juny del 2021 (AVL 2021) i Actualització de la Secció Filològica de l'IEC, 3 de juny del 2021. Per la seua banda, l'IEC, en la seua versió en línia de l'Ortografia catalana (apartat 2.1), també apunta que «en la tradició ortogràfica valenciana» hi ha lletres que presenten variants amb *-e* final (*efe, eme, ene, erre, etc.*).

7. CONCLUSIONS

L'estudi que hem dut a terme ens ha confirmat que el pluricentrisme sol anar acompanyat de tensions de caràcter identitari i simbòlic que acaben repercutint en el si de la comunitat lingüística. Encara que aquestes tensions se solen produir com a conseqüència de la presència d'una mateixa llengua en estats diferents, hem observat que també és possible que, dins d'un mateix estat, hi haja àrees o zones administratives amb una forta personalitat política i social que busquen establir el seu propi model de llengua o promocionen noves entitats normatives per a consolidar aquests models. La manera de separar-se del centre inicial pot ser tant incrementant les opcions polimòrfiques, com fent prevaler unes solucions sobre unes altres (formes primàries / formes secundàries), de manera que s'acaben prioritant opcions distintes.

Hem pogut apuntar que, en el cas de la llengua catalana, l'adaptació inicial del model de llengua de Catalunya al País Valencià, assumida i auspiciada per l'IIFFV, s'ha vist alterada com a resultat dels esdeveniments sociopolítics contemporanis. La creació de l'AVL, en un intent de desactivar un conflicte sobre la identitat i el model de llengua, ha comportat la convivència de dos models lingüístics valencians. Aquesta convivència no està exempta de certes tensions, perquè, per la part universitària, hi ha el propòsit d'evitar l'increment de diferències amb el model de Catalunya i, per la part de l'AVL, es fa un esforç per integrar sensibilitats lingüístiques que van del model universitari a la inclusió de solucions associades manifestament amb particularitats valencianes. En aquest

²⁰ Convé advertir que l'entitat secessionista *Lo Rat Penat* va presentar un recurs contra aquest acord davant del Tribunal Superior de Justícia de la Comunitat Valenciana. El 31/10/2023 apareixia la notícia que el Tribunal Superior havia rebutjat el recurs, però la sentència encara no és ferma i pot ser recorreguda: <<https://cadenaser.com/comunitat-valenciana/2023/10/31/el-tsj-rechaza-un-recurso-de-lo-rat-penat-contra-un-convenio-de-cooperacion-de-la-avl-con-entidades-catalanas-y-baleares-radio-valencia/>>.

sentit, hem advertit que solucions que en un model es tracten com a secundàries, l'altre model les considera primàries; i aspectes qualificats tradicionalment com a informals esdevenen formals, amb el consegüent augment del polimorfisme dins del registre formal.

Ens hem referit també al fort simbolisme que han adquirit determinades solucions lingüístiques. Casos com el dels demostratius (*aquest / este*), el dels incoatius (*pateix / patix*), el del numeral *dos* (*dos, dues / dos*), el dels numerals ordinals (*cinqué / quint*), el pronom proclíctic de segona persona del plural (*us / vos*) o la tria del lèxic (*feina/faena, cursa/carrera*, etc.), entre altres, han acabat instrumentalitzant-se políticament. Això ha provocat que els darrers governs de torn valencians hagen elaborat, per a la llengua administrativa, uns criteris d'estil diferents i que els hagen convertit en aparadors de la seua ideologia.

És un fet constatable també que les relacions entre centres codificadors d'una mateixa llengua no sempre són satisfactòries, fet que va en detriment de la unitat. En el cas del català, després d'anys de falta de comunicació mútua, hem vist que l'IEC i l'AVL han consensuat aspectes ortogràfics i han anat integrant, de manera polimòrfica o amb un marcatge geogràfic, algunes divergències morfològiques i sintàctiques en els seus tractats gramaticals. Però encara en queden unes quantes per resoldre. Els pròxims anys, tenint en compte el panorama polític estatal i autonòmic i el grau d'instrumentalització política de la llengua, no seran gens fàcils per a mantenir aquesta col·laboració de manera explícita. Mentrestant, s'obri un nou repte entre aquestes institucions: el projecte d'elaboració d'un diccionari col·laboratiu i integrador (Milian 2021), capaç de reduir les diferències de criteri i de preferència lèxica que avui en dia es poden observar en els diccionaris de referència d'aquestes dues institucions, el DIEC2 i el DNV.

BIBLIOGRAFIA

- Agost Canós, Rosa & Ramos Alfajarín, Joan-Rafael (2023), «Normalisation of terminology in the agri-food and gastronomy sector: The case of Porterval», dins *Interpreting and Translation for Agri-food Professionals in the Global Marketplace*, Peñuelas, Isabel i Ortego, María-Teresa (eds.), Berlín, De Gruyter, pp. 249-266.
- Alomar i Canyelles, Antoni I. (2006), «La codificació de la llengua catalana a les Illes Balears al segle XX», dins *La configuració social de la norma lingüística a l'Europa llatina*, Ferrando, Antoni & Nicolás, Miquel (eds.), Alacant, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, pp. 267-298.
- Auer, Peter (2014), «Enregistering pluricentric German», dins *Pluricentricity: Language Variation and Sociocognitive Dimensions*, Silva, Augusto Soares da (ed.), Berlín/Boston, De Gruyter, pp. 19-48.
- Auer, Peter (2021), «Reflections on linguistic pluricentricity», *Sociolinguistica*, 35(1), 29-47.

- AVL (2006), *Gramàtica normativa valenciana* [en línia]. València: Acadèmia Valenciana de la Llengua, 2006 [Consulta: 25/11/2023]. Disponible a: <<https://www.avl.gva.es/gnv/buscador.jsp?gramatica=GNV&index=GNV>>.
- AVL (2014), *Diccionari normatiu valencià* [en línia]. València: Acadèmia Valenciana de la Llengua, 2014 [Consulta: 25/11/2023]. Disponible a: <<http://www.avl.gva.es/lexicval/>>.
- AVL (2016a), *Gramàtica valenciana bàsica* [en línia]. València: Acadèmia Valenciana de la Llengua, 2016 [Consulta: 25/11/2023]. Disponible a: <<https://www.avl.gva.es/gnv/buscador.jsp?gramatica=GVB&index=GVB>>.
- AVL (2016b), *Informe sobre els criteris lingüístics de la Generalitat Valenciana (13 de setembre del 2016)* [en línia]. València: Acadèmia Valenciana de la Llengua, 2016 [Consulta: 25/12/2023]. Disponible a: <<https://www.avl.gva.es/documentos/31983/0/Informe+sobre+els+Criteris+lingüístics+de+la+Generalitat+valencianat.pdf>>.
- AVL (2018), *Acord núm. 31/2018* [en línia]. València: Acadèmia Valenciana de la Llengua, 2018 [Consulta: 25/11/2023]. Disponible a: <<https://www.avl.gva.es/documentos/31983/0/Acord++normatiu+Ple+1+de+juny+del+2018.pdf>>.
- AVL (2021), *Acord núm 22/2021* [en línia]. València: Acadèmia Valenciana de la Llengua, 2021 [Consulta: 25/11/2023]. Disponible a: <<https://www.avl.gva.es/documentos/31983/0/ACORD+NORMATIU+4+JUNY+2021.pdf>>.
- AVL (2023), *Informe sobre els Criteris Lingüístics de l'Administració de la Generalitat (22 de desembre del 2023)* [en línia]. València: Acadèmia Valenciana de la Llengua, 2023 [Consulta: 20/02/2024]. Disponible a: <https://www.avl.gva.es/wp-content/uploads/informe_criteris_ling_gva.pdf>.
- Bonet Espriu, Sebastià (2000), *Les gramàtiques normatives valencianes i balears del segle XX*, València, Universitat de València.
- Cabré i Castellví, Maria Teresa (2016), «De la descripció a la norma: el model de llengua de l'Institut d'Estudis Catalans», dins *Gramàtica de la llengua catalana*, IEC (ed.), Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, xii-xv.
- Camps Barber, Esperança (2021), «Per què tothom parla de *Noruega?*» [en línia]. Barcelona/València: Vilaweb, 14/04/2021 [Consulta: 25/11/2023]. Disponible a: <<https://www.vilaweb.cat/noticies/es-noruega-la-novella-que-valencia-necessitava/>>.
- Castillo Prats, Sergi (2021), *Operació AVL. El pacte lingüístic dels valencians*, València, Vincle.
- Clyne, Michael (1991a), «Pluricentric Languages – Introduction», dins *Pluricentric Languages. Differing Norms in Different Nations*, Clyne, Michael (ed.), Tübingen, De Gruyter Mouton, pp. 1-9.
- Clyne, Michael (1991b), «German as a pluricentric language», dins *Pluricentric Languages. Differing Norms in Different Nations*, Clyne, Michael (ed.), Tübingen, De Gruyter Mouton, pp. 117-147.
- Clyne, Michael (ed.) (1991), *Pluricentric Languages. Differing Norms in Different Nations*, Tübingen, De Gruyter Mouton.
- Cosme, Cristina (2014), *El model de llengua del Diari oficial de la Comunitat Valenciana*, treball final de grau inèdit, València, Universitat de València.
- Costa-Carreras, Joan (2020), «La relació entre l'estàndard i els dialectes en català: una visió des de l'equitat», dins *Llengua i dialectes: esperances per al català, gallec i basc*,

- Boix, Emili & Perea, Maria Pilar (eds.), Barcelona, Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona, pp. 75-103.
- CVMC (Corporació Valenciana de Mitjans de Comunicació) (2017), *Llibre d'estil de la Corporació Valenciana de Mitjans de Comunicació*, coordinat en la part lingüística per Agost, Rosa [en línia]. València: Generalitat Valenciana, 2017 [Consulta: 25/11/2023]. Disponible a: <https://www.cvmc.es/wp-content/uploads/Llibre-destil-CVMC-2021_25_05_2021.pdf>.
- DGPL (Direcció General de Política Lingüística) (2016), *Criteris lingüístics de l'Administració de la Generalitat*, València, Generalitat Valenciana.
- DGPL (Direcció General de Política Lingüística) (2017²), *Criteris lingüístics de l'Administració de la Generalitat*, València, Generalitat Valenciana.
- DGPL (Direcció General de Política Lingüística) (2024), *Criteris lingüístics de l'Administració de la Generalitat*, València, Generalitat Valenciana.
- Dollinger, Stefan (2019), *The Pluricentricity Debate: On Austrian German and other Germanic Standard Varieties*, Nueva York, Routledge.
- Escartí Ricart, Laura (2023). *La batalla per l'accent de València* [en línia]. Barcelona/València: Vilaweb, 20/06/2023 [Consulta: 25/11/2023]. Disponible a: <<https://www.vilaweb.cat/noticies/batalla-accent-valencia/>>.
- Esteve Gómez, Francesc (2014), *Dialectalitzant, incoherent, multiplicador de variants... i sovint sense criteri* [en línia]. Barcelona/València: Vilaweb, 07/02/2014, [Consulta: 25/11/2023]. Disponible a: <<https://www.vilaweb.cat/noticia/4171723/20140207/dialectalitzant-incoherent-multiplicador-variants-sovint-sense-criteri.html>>.
- Fabra i Poch, Pompeu (2008 [1932]), «Diccionari general de la llengua catalana», dins *Obres completes de Pompeu Fabra*, Mir, Jordi & Solà, Joan (eds.), vol. 5, Barcelona, Proa (edició facsímil), pp. 77-2002.
- Ferrando Francés, Antoni (2000), «La presència dels dialectes territorials en l'obra de Pompeu Fabra», dins *La lingüística de Pompeu Fabra*, Ginebra, Jordi, Martínez, Raül-David i Pradilla, Miquel Àngel (eds.), Alacant, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana/Universitat Rovira i Virgili, pp. 279-340.
- Ferrando Francés, Antoni (2006), «Percepció i institucionalització de la norma lingüística entre els valencians: panorama històric», dins *La configuració social de la norma lingüística a l'Europa llatina*, Ferrando, Antoni & Nicolás, Miquel (eds.), Alacant, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, pp. 189-251.
- Ferrando Francés, Antoni & Nicolás, Miquel (2011), *Història de la llengua catalana*, (nova edició revisada i ampliada), Barcelona, UOC.
- Ginebra Serrabou, Jordi (2008), «Joan Fuster i la llengua estàndard», dins *Joan Fuster: llengua i estil*, Pérez Saldanya, Manuel (ed.), València, Publicacions de la Universitat de València, pp. 33-58.
- Greenberg, Robert D. (2004), *Language and Identity in the Balkans. Serbo-Croatian and its Disintegration*, Nueva York, Oxford University Press.
- Gumbau, Felip (2014), *Les aportacions del Diccionari normatiu valencià* [en línia]. Barcelona: Núvol, 15/02/2014 [Consulta: 25/11/2023]. Disponible a: <<https://www.nuvo1.com/noticies/les-aptortacions-del-diccionari-normatiu-valencia/>>.

- IEC (1996), *Documents de la Secció Filològica III*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 91-94.
- IEC (2007), *Diccionari de la llengua catalana* [en línia]. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2007 [Consulta: 25/11/2023]. Disponible a: <<https://dlc.iec.cat/>>.
- IEC (2016), *Gramàtica de la llengua catalana* [en línia]. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2016 [Consulta: 25/11/2023]. Disponible a: <<https://giec.iec.cat/inici>>.
- IEC (2017), *Ortografia catalana* [en línia]. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2017 [Consulta: 25/11/2023]. Disponible a: <<https://oiec.iec.cat/inici>>.
- IEC (2018), *Gramàtica essencial de la llengua catalana*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans.
- IEC (2019), *Gramàtica bàsica i d'ús de la llengua catalana*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans
- IIFV (2002), *Guia d'usos lingüístics* [en línia]. València: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, 2002 [Consulta: 25/11/2023]. Disponible a: <https://www.uv.es/splweb/Documentos/Guia_usos_linguistics.pdf>.
- IIFV (2014), *Comunicat davant de la publicació del Diccionari normatiu valencià* [en línia]. València: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, 2014 [Consulta: 25/11/2023]. Disponible a: <https://iifv.net/web/documents/comunicat_IIFV_sobre_DNV.pdf>.
- Kristiansen, Gitte (2008), «Style-shifting and shifting styles: A socio-cognitive approach to lectal variation», dins *Cognitive Sociolinguistics. Language Variation, Cultural Models, Social Systems*, Kristiansen, Gitte & Dirven, René (eds.), Berlín/Nueva York, Mouton de Gruyter, pp. 45-88.
- Kristiansen, Gitte (2014), «Introduction. Pluricentricity, language-Internal variation and Cognitive Linguistics», dins *Pluricentricity: Language Variation and Sociocognitive Dimensions*, Silva, Augusto Soares da (ed.), Berlín/Boston, De Gruyter, pp. 1-16.
- Leiner, Gerhard (1991), «English as a pluricentric Language», dins *Pluricentric Languages. Differing Norms in Different Nations*, Clyne, Michael (ed.), Tübingen, De Gruyter Mouton, pp. 179-237.
- Martines Peres, Josep & Montoya Abat, Brauli (2012), «Monocentrism vs. Pluricentrism in Catalan», dins *Linguas Pluricêntricas. Variação Lingüística e Dimensões Sociocognitivas*, Silva, Augusto Soares da, Torres, Amadeu i Gonçalves, Miguel (eds.), Braga, Universidade Católica Portuguesa, pp. 185-195.
- Mas Castells, Josep Àngel (2008), *El morfema ideològic. Una anàlisi crítica dels models de llengua valencians*, Benicarló, Onada Edicions.
- Milian, Àlex (2021), *Ens cal un finançament compartit per totes les terres de parla catalana* [en línia]. València: El Temps, 28/06/2021 [Consulta: 25/11/2023]. Disponible a: <<https://www.eltmps.cat/article/14244/entrevista-m-teresa-cabre>>.
- Nadal Farreras, Josep Maria (2015), «Language, Normative and Identity», dins *Conditioned Identities – Wished for and Unwished for Identities*, Sabaté, Flocel (ed.), Berna, Peter Lang, pp. 33-48.
- Oakes, Leigh (2021), «Pluricentric linguistic justice: a new ethics-based approach to pluricentricity in French and other languages», *Sociolinguistica*, 35(1), 49-71.
- Pradilla Cardona, Miquel Àngel (2008), *La tribu valenciana. Reflexions sobre la desestructuració de la comunitat lingüística*, Benicarló, Onada Edicions.
- Pradilla Cardona, Miquel Àngel (2015), *La Catalanofonia: una comunitat del segle XXI a la recerca de la normalitat lingüística*, Barcelona, IEC.

- Pradilla Cardona, Miquel Àngel (2018), *L'entorn sociopolític d'un intel·lectual admirat* [en línia]. València: El Temps, 19/02/2018 [Consulta: 25/11/2023]. Disponible a: <<https://www.elperiodic.com/3374/entorn-sociopolitic-dun-intellectual-admirat>>.
- Ramos Alfajarín, Joan-Rafael (2013), «Norma y variación lingüística: coincidencias y divergencias entre el español y el catalán», *Normas. Revista de estudios lingüísticos hispánicos*, 3, 127-159.
- Saragossà i Alba, Abelard (2017a), *Els criteris de la DGPL i les lleis valencianes* [en línia]. València: Levante-EMV, 08/06/2017 [Consulta: 25/11/2023]. Disponible a: <<http://www.levante-emv.com/opinion/2017/06/08/els-criteris-dgpl-i-les/1577506.html>>.
- Saragossà i Alba, Abelard (2017b), *Recomanacions de l'AVL que el DGPL no ha atés* [en línia]. València: Levante-EMV, 10/06/2017 [Consulta: 25/11/2023]. Disponible a: <<http://www.levante-emv.com/opinion/2017/06/10/recomanacions-lavl-dgplates/1578538.html>>.
- Saragossà i Alba, Abelard (2017c), *Els Criteris: un retorn al passat* [en línia]. València: Levante-EMV, 12/06/2017 [Consulta: 25/11/2023]. Disponible a: <<http://www.levante-emv.com/opinion/2017/06/12/els-criteris-retorn-cap-passat/1579183.html>>.
- Sarria Navarro, Josep (2023), *El model de llengua en els textos administratius valencians (1985-2023)*, treball final de grau inèdit, València, Universitat de València.
- Segarra Neira, Mila (1985), *Història de la normativa catalana*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana.
- Silva, Augusto Soares da (ed.) (2014), *Pluricentricity: Language Variation and Sociocognitive Dimensions*, Berlín/Boston, De Gruyter.
- Silva, Augusto Soares da, Torres, Amadeu & Gonçalves, Miguel (eds.) (2012), *Linguas Pluricêntricas. Variação Lingüística e Dimensões Sociocognitivas*, Braga, Universidade Católica Portuguesa.
- Solà Cortassa, Joan (1991²), *L'obra de Pompeu Fabra*, Barcelona, Teide.
- Turull i Rubinat, Albert (2019), «Les tres fases de l'assumpció nord-occidental de l'estàndard (i viceversa)», *Ítaca. Revista de Filologia*, 10, 179-207.
- Wide, Camilla, Norrby, Catrin & Oakes, Leigh (eds.) (2021a), monogràfic «Noves perspectives sobre pluricentrisme», *Sociolinguística*, 35(1).
- Wide, Camilla, Norrby, Catrin & Oakes, Leigh (2021b), «New perspectives on pluricentricity», *Sociolinguística*, 35(1), 1-7.

© Joan-Rafael Ramos Alfajarín, 2024.

Llevat que s'hi indiqui el contrari, els continguts d'aquesta revista estan subjectes a la [licència de Creative Commons: Reconeixement 4.0 Internacional](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)